

Uredništvo i uprava
ZAGREB MASARYKOVA 28a
Telefon 67-80
Uredništvo in uprava
za Slovenijo in slovenski del
Julijske Krajine
LJUBLJANA Erjavčeva 4a

ISTRA

Narod, koji se odrece ma i jedne
stope krvi i znojem otaca svo-
jih natopljene zemlje nije dosto-
jan da se nazivlje narodom

JEDNA SVIJETLA TOČKA

u radu naše emigracije u posljednje vrijeme je bez sumnje fuzija dvaju emigrantskih društava u Novom Sadu »Istre« i »Orjema« u zajedničko društvo »Istra-Orjem«. Potrebno je to posebno i na ovome mjestu istaknuti.

Prije nekoliko godina pojavile su se u redovima istarskih emigranata u Novom Sadu dvije struje, jedna radikalnija, druga manje radikalna, jedna borbena, druga umjerenija, jedna »mladih« druga »starijih«, ako se tako može reći. Ta je borba trajala dosta dugo, čak nekoliko godina, bila je na momente i veoma žestoka, pa je jedna grupa bila pokrenula i svoj vlastiti list.

Da to nije bilo od koristi interesima tamnijih naših emigranata i da su zbog tih trzavica izgubili mnogi simpatije i jedni i drugi, nije potrebno posebno isticati.

Jer nemojmo se varati: svaka je svadja nesimpatično gledana! Kad se brata potuku i stanu se grđiti i jedan drugome štošta pribacivati, nitko se od dobronamjernih njihovih prijatelja tome ne može veseliti. Veseli se obično onaj, koji im želi zlo.

Konačno nakon dugog pripremanja terena, nakon što se vidjelo kuda ide i jedno i drugo društvo u današnjim teškim vremenima, ako ne bude sloge — uspelo je raspoložiti za sporazum članstvo i jednog i drugog društva i došlo je do zajedničke glavne skupštine obiju društava, koja su se uz veliko odobravanje svih članova stopila u jednu jaku i solidnu emigrantsku organizaciju.

Članstvo je i jednog i drugog društva osjetilo, da u današnjim ozbiljnim vremenima, gdje nitko ne zna što nosi dan, a što noć, jedino udruženi snagama može da izvrši zadaću, koja ga možda čeka. Rastrgani, rascijepani, ljudi troše svoje energije u silničavostima, iscrpljuju se u međusobnoj borbi i sve se više odedaju od cilja, koji je konačno svima zajednički.

»Danas je više nego ikada među nama potrebna sloga i jedinstvo«, — rekao je na skupštini na kojoj je ostvarena fuzija dvaju novosadskih emigrantskih društava novi predsjednik prof. Vitomir Ujčić. — »Nas nema što da razjedinjuje. Kod nas može biti jedno razlike u izvodenju programa rada, koji je međutim istovjetan kod svih društava i koji vodi kod svih nas istom cilju. Nekih divergentnosti među nama ne može i ne bi smjelo da bude!«

»Nijesu naše organizacije samo bure iz kojeg se nekad nesavjesno i sebično vadi, a ništa mu se ne dodaje. Mnogi kad osjete da je bure pri dnu, hladno ga i mirno zaobiđu, pa puste i proglašavaju nesposobnim za rad, umjesto da mu priskoče u pomoć i da ga spasavaju. Treba da znaju takvi, ako se to bure materijalno i iscrpilo, da je ono i nadalje ostalo nepresušivi izvor svega onoga, što treba da bude bitno kod svih naših organizacija, a to je: misao, duh i čežnja, nesalomljiva volja, da se splete što jače veze, koja nas spaja sa zemljom u kojoj se rodismo.«

»Sporazum u našoj unutrašnjoj politici mogao je i nas uvjeriti, kako nesporazum i podvojenost mogu biti fatalni u svakom životu, pa tako i u našem, emigrantskom.«

»Ništa ne čemo riješiti prkosom, strahom i mržnjom. Plemenitijim radom, ljubavlju, istinom, iskrenošću i tolerancijom, izgrađujući obazrivo našu politiku i upamtimo, da sva naša pitanja možemo da riješavamo zajedničkom brigom i nastojanjem.«

To je tek nekoliko citata iz govora, koji su na toj zajedničkoj skupštini održani u Novom Sadu.

Čovjek pojedinac ne mora se možda složiti sa svakim, baš svakim pasusom i svakom izjavom, koja je na toj skupštini pala. Ali jedno je u svim tim izjavama bitno. Svi shvaćaju ozbiljnost časa, koje proizvljavamo i svi su prožeti željom da naša snaga bude što jača, naši redovi što jedinstveniji, bez obzira na lično gledanje pojedinaca na probleme koji su izvan naših ciljeva i pokraj naših puteva.

I to je ono što nas u sadašnjim časovima veseli, što nam daje nade, da će sve krenuti boljim putem.

To ne znači, da svaki od nas mora gledati na razna pitanja iz iste perspektive. Svaki ima svoje oči, svoju glavu, svoje osjećaje, svoje simpatije. Svaki ima svoj temperament. Nitko je rezolutniji, odlučniji, naglij, i praskaviji, drugi je mirniji, stalozreniji i oprezniji. Svaki od nas živi u drugom ambijentu, koji hoće ne čes ima stasovitiju utjecaj na svakog pojedinog od nas.

Ne može se tražiti od onih mladih, početnih naših omladinaca, da misle i rade istim tempom kao oni stariji. Mladi su odviše bili žestoki, odlučniji i — recimo — napredniji od starih. Takvih je bilo uvijek u svim redovima, takvi su bili i naši stariji u mladim danima. To je i potrebno, jer to daje svežinu, to regenerira svaku akciju. Ne dao Bog da mladi kimaju na sve što stari rade. To bi značilo gotovo umrtljenje naših snaga. Potrebna je kritika, potrebno poticanje, ali ne odmah kidanje, rušenje svega što su drugi stvorili.

Uzbuna oko JEDNE KARTE

U kabinetu bivšega francuskoga ministra financija, sadanjega premjera Reynauda, u času dok je vodio razgovore s delegatom predsjednika Roosevelta, Sumner Wellesom — stajala je na jednoj velikoj ploči zemljopisna karta Evrope, koja je uzvitlala mnogo prašine u evropskom novinstvu.

Prvi su uzbunu digli Mađari. Neki su njihovi listovi reproducirali sliku sa tog pariškog sastanka, koja je bila objavljena na naslovnoj stranici pariškog ilustriranoga tjednika »Illustration« u broju od 16 ožujka. Na slici se vidi spomenuta karta, a razabiru se i neke granice, koje očitno nisu granice sadanje Evrope.

Nakon mađarskih javili su se i talijanski listovi, među prvima trščanski »Piccolo«, a onda i njemački listovi.

To što su se prvi javili Mađari lijepe je a i duhovito objasnio jedan njemački list (Frankfurter Zeitung) upozorivši na poznatu okolnost da su u Mađarskoj na svakom koraku istaknute slike nekadašnjih i sadašnjih mađarskih granica pa da zato imaju osobito dobro izoštren pogled za geografske karte. Zbog toga njima je upala u oči i ova karta u francuskoj ilustraciji.

Da su se na tu kartu odmah osvrnuli i talijanski listovi nije čudo, a isto tako ne začudjuje nimalo, da su se i Nijemci okomili protiv Francuza radi karte, za koju se reklo da je pokazana Rooseveltovu delegatu.

Prema suglasnom isticanju mađarske, njemačke i talijanske štampe ta inkriminirana karta — koju su njemački listovi objavili kasnije povećanu — imala bi predstavljati buduću Evropu, kako je sebi zamišljaju Saveznici.

Uzbuna oko geografske karte iz Reynaudova kabineta nije ostala ograničena samo na Evropu, nego se o njoj govorilo i u Sjedinjenim državama, što nije ni čudo, kad se zna da je karta objavljena zajedno sa slikama Reynauda i Sumner Wellesa, za čijeg je razgovora karta navodno poslužila — prema pisanju njemačkih listova — za ilustraciju savezničkih ratnih ciljeva. I tako i ova karta od evropskoga poprimila svjetsko značenje.

No dali je karta autentična, da li se naime može uzeti ozbiljno, da podjela kakva se na njoj vidi predstavlja ciljeve saveznika u sadanjem ratu? To se pitanje nameće samo po sebi.

U Italiji i Njemačkoj — ili točnije u njihovom novinstvu — prikazuje se ta karta kao pravi izraz francuskih i engleskih nastojanja da nakon rata podijele i rascjepaju Njemačku, da uspostave Poljsku, Češko-Slovačku, posebnu Bavarsku i Habsburšku Austriju, te da Italiji oduzmu neke njene krajeve i pozicije, što ih je stekla u prošlom svjetskom ratu. Dali su u to doista uvjereni

u Njemačkoj i Italiji, i da li su to, u istinu autentični planovi saveznika — tko bi to mogao sa sigurnošću reći. Planovi očitno postoje, i na jednoj i na drugoj strani. Djelomično su ti planovi o budućem uređenju poznati: oni se s jedne strane u glavnim crtama nalaze u deklaraciji francuske i britanske vlade, kojima su odredili svoje ratne ciljeve, a s druge strane o njima se od vremena na vrijeme i javno raspravljalo. Osim tih javno iznesenih planova zacijelo postoje i na jednoj i na drugoj strani i tajne osnove, koje obuhvaćaju ona pitanja, o kojima bi za sada bilo preuranjeno govoriti, jer još nisu u igri svi oni faktori, za koje se može pretpostaviti, da bi mogli sudjelovati jasnije i određenije u sadanjem sukobu. O tim se osnovama može za sada tek naslućivati, raspravljajući na temelju približnih pretpostavki, ali se s nekom sigurnošću o njima jedva može govoriti.

U ovom slučaju u toliko više, što se nasuprot njemačkom i talijanskom tumačenju da ova karta otkriva i neke do sada manje poznate ciljeve saveznika s francuske strane to demantira, i ističe, da je po srijedi zapravo zabuna, jer da se radi o karti starijega datuma, na kojoj da je fotograf, za volju jasnoće na slici, sam povukao na svoju ruku granice država.

»Piccolo« za koga smo rekli da je prvi od talijanskih listova u vezi s time digao uzbunu, kaže:

»Ovaj fotograf je znao što radi, ali nije mislio na to, da će ova fotografija pokazati ne samo savezničkoj javnosti, nego i cijelom svijetu što bi saveznici htjeli postići ovim ratom. U ostalom nije potrebno da se radi toga netko uzbuđuje, jer i kada ne bi bilo ovog fotografskog dokumenta Italija dobro znade što saveznici u svom radu misle i žele. Upravo radi toga Italija se sprema i kad bude trebalo vidjet će se što ona može.«

„SLOVENEK“ O KARTI U „ILLUSTRATION“

Ljubljanski »Slovenec«, pripocuje ovu bilješku:

»Mnogo je prašine u evropskoj javnosti podigao zemljovid, koji je bio prikazom Wellesovog posjeta u kabinetu g. Reynauda i koji navodno predstavlja buduće uređenje Evrope po sadašnjem ratu. Ne čemo se upuštati u spor, što predstavlja taj zemljovid i kada je nastao, ali odlučno moramo naglasiti da slovensko područje, ni cjelovito ni djelomično ne spada i ne smije nikada doći u bilo kakvu Austriju. Mi Slovenci spadamo samo u Jugoslaviju i nigdje nam drugdje nije mjesto. Uvjereni smo, da se u tome slažu s nama svi Jugoslaveni.«

KOROŠKI SLOVENC I NEMŠKA ŠOLA

Glasilo koroških Slovencev je prineslo pred kratkim poročilo o šolstvu na Koroškem. Prinašamo nasljedne odstavke. »Naša javna šola je nemška. S prvim šolskim dnevom je naša mladina deležna izključno nemškoga pouka. Svoje osnovno znanje si prisvajala samo v drž. jeziku. Tovrstno učno metodo, pri kateri se učitelj s prvo šolsko uro poslužuje dosledno samo enega, učencem bolj ali manj tujega jezika in se prav nič ne naslanja na učencem poznano materinščino, ocenjujejo moderni nemški vzgojitelji kot najuspešnejši način jezikovnega šolovanja. Mi smo spet skromnega mnenja, da je znanje državnega jezika za vse državljane Velike Nemčije nedvomno nujno potrebno, a za mlado notranjo rast ni nič manj važno poznanje materinščine in njenih kulturnih zakladov. Nemške narodne materinščine, ki krepko vztrajajo na nemškem elementarnem pouku pravilnost našega mnenja potrjujejo.«

Zahtev po upoštevanju slovenskega jezika v šolstvu naše mladine ne bomo nikdar opustili. Tudi v bodoče ostanejo jedro naših kulturnih težni. V kulturnem svetu je izprijčan pravica otrok do zadostnega znanja materinega jezika. Načelno te pravice pač nihče ne bo kratil, komur je dobrobit mladega rodu resnično pri srcu. Znanje materinega jezika je predpogoj otrokove zdrave osebne rasti. Znanje slovenskega jezika pa

Pui kojim je pošla naša emigracija u Novom Sadu daje nam nade, da naše prilike kreću na bolje. Snage se dakle okupljaju, instinktivno predosjećajući da je to potrebno.

I hvala Bogu! To su svijetle točke u današnjim mutnim danima

je hkrati velikega praktičnega pomena.

V naši veliki državi se v zadnjem času polaga velika važnost na to, da bi se Nemci učili slovanskih jezikov. Na nemških visokih šolah poučujuo velike slovanske jezike in že tekmuje ruščina z angleščino. V nemških mestih se otvarjajo tečaji za ta ali drugi slovanski jezik. Tudi ni slučaj, če nemške radijske postaje podajajo svoja poročila domala v vseh slovanskih jeziki.

Nam Slovincem je naš materni jezik položen v zibelko. Četudi ga sedanja ljudska šola ne neguje, vendar polagajmo veliko, zelo veliko važnost na to, da se bodo naši otroci vsaj doma in v naših prosvetnih organizacijah učili lepe, čiste slovensčine. Tako jim posredujejo zaklad, ki jim zna biti nekoč zelo dobrodošel in dragocen. Nikakor ni več čas za to, da bi se iz neke krajevne kratkovidnosti ali malomarnosti zadovoljeval: z neznatnimi drobcimi neke »vindiš-sprahe« ali z znanjem preprostega slovenskega narečja. Taka kratkovidnost in nemarnost bi se kedaj lahko bridko maščevali.«

RASNA IZLOŽBA

Fula — Tajništvo pokrajinskog fašističkog udruženja obitelji s mnogo djece javlja, da će se u Rimu organizirati 21. travnja, prigodom tzv. rimskog Božića rasna izložba. Na toj će se izložbi dati posebno priznanje obiteljima s mnogo djece, te će jedan odio prikazati slike svih onih obitelji koje imaju mnogo djece. Tajništvo spomenutog fašističkog udruženja poziva sve one obitelji, koje imaju mnogo djece, da pošalju svoju fotografiju, kako bi mogla biti na toj izložbi izložena.

RAT SE PROŠIRIO

OSVRT NA DOGAĐAJE U SKANDINAVIJI

Rat između Njemačke i Saveznika se proširuje. On nije više izoliran na tri velevlasti već je u svoj vrtlog zahvatio i dvije nordijske države: Dansku i Norvešku. Njemačka je noću od ponedjeljka na utorak prođrila u Dansku, okupirala je bez borbe, a ratnim brodovima i avionima prebacila je svoje čete u Norvešku da i nju podvrgne pod svoju vojničku vlast. Nad obim dotle neutralnim državama Njemačka je proglasila vojnički protektorat, što znači da ih je u vojničkom pogledu sasvim podčinila svojim ratnim ciljevima.

Finsko-ruski rat, koji je pred kratko vrijeme završen finskom kapitulacijom nakon nekoliko mjeseci očajne borbe, bio je jedna epizoda u sadanjem ratnom okršaju. Sukob je bio ostao izoliran na dvije zaračene države, a nakon pakta u Moskvi Rusija se — kako to pokazuje razvoj događaja posljednjih dana — opet vratila rezerviranim držanju, nakon što je izgledalo da idemo u susret njenoj odlučnijoj intervenciji, odnosno reakciji Saveznika, kojoj bi bio cilj Rusija. U tom pogledu mnogo se govorilo o Bliskom Istoku i mogućnosti da se na Crnom moru odnosno na Kavkazu započne ratne operacije.

Nasuprot tome pozornica događaja ostala je i dalje na evropskom sjeveru, samo što se iz Finske — nakon stanovitno prilično kratkotrajne stanke — prenijela malo prema zapadu, u Dansku i Norvešku.

Kako je došlo do toga poznato je. Nakon zasjedanja britansko-francuskoga vrhovnoga ratnoga vijeća Saveznici su odlučili da poštre blokadu, da na taj način spriječe snabdjevanje Njemačke potrebnim sirovinama. To pooštrenje blokade uslijedilo je u prvom redu na Sjevernom moru, čime je osobito Norveška došla u nezgodan položaj. Engleska i Francuska su naime počele prošlih dana polagati mine u norveškim teritorijalnim vodama, a prigovor da su time povrijedile norvešku neutralnost otklanjale su motivacijom, da i Nijemci krše tu neutralnost služeći se norveškim vodama prigodom prevoza svojih transporta kao vlastitim, što Norveška nije u stanju da spriječi. Time je, veli se u Londonu i Parizu, norveška neutralnost postala samo fiktivna i na štetu Saveznika, koji su odlučili da sami sebi pribave pravo i poduzmu mjere, koje budu smatrati potrebnim da spriječe Njemačku da u Norveškoj dobiva sredstva, koja su joj korisna u vodjenju rata.

Njemačka je na to reagirala tako, da je zaposjela Dansku i provallila u Norvešku, motivirajući to među ostalim time, da bi to isto — da nije učinila prije ona — bila učinila Engleska. U tom pogledu je svakako interesantno obrazloženje glavnog zapovjedništva njemačke vojske, koje je istaklo, da je bilo prisiljeno na te mjere zato, kako bi spriječio napadaj na Dansku i Norvešku, kao i zbog spriječavanja daljnjih neprijateljskih akcija na štetu ovih dviju država. Zbog svega toga njemačka je vojska uzela pod svoju zaštitu Dansku i Norvešku.

Prve vijesti iz Pariza i Londona nakon njemačke akcije govore, da su Engleska i Francuska odlučile poslati Norveškoj pomoć, a naravno je da su obje velevlasti poduzele smjesta sve potrebne vojničke i pomorske mjere, kako bi se suprotstavile Njemačkoj na njenim novim pozicijama.

Kako će se stvari dalje razvijati i to ne samo na sjeveru Evrope, u napadnutim državama, napose u Norveškoj (jer je Danska odmah kapitulirala) vidjet će se. Posebno će se vidjeti hoće li se ratno poprište i dalje eventualno proširiti ili će se zaustaviti, barem za neko vrijeme na terenu, koji je sada zahvaćen od ratnog plamena.

To su sve pitanja, na koja će dati odgovor možda već najskoriji razvoj događaja, ali jedno je sigurno, da je obracun između Njemačke i Saveznika ušao u odlučnu fazu nepoštodne borbe, u kojoj moraju sudjelovati i oni, za koje je jasno da su svakako htjeli ostati po strani od sukoba.

TALIJANSKI SEZONSKI RADNICI U NJEMAČKOJ

Kako javljaju iz Rima u sjevernim pokrajinama Italije koncentrirano je 36.000 talijanskih poljoprivrednih radnika koji putuju u Njemačku, gdje će ove kao i prošlih godina biti zaposleni u sezonskim poljodjelskim radovima. Prvi transport ovih radnika već je stigao u Njemačku.

SVRSIHODNA DOBROTVORNOST

Težina nesreće, koja je zadesila istarski puk prigodom eksplozije u raškom ugljeniku, prikazuje se danomice znatnijom. Mnogo je istarskih gradića i naselja dalo svoj prinos životom rudara našega roda i koljena razornoj moći prirode; mnoge je prije reda pokrila rodna zemlja, — mnoge obitelji zavila u crno i lišila hranitelja.

Mora se ipak priznati, da nije uzmanjka-kala dobrotvorna ruka državne vlasti. Obećan je u prvi mah osnutak posebnoga konvikta za odgoj i obrazovanje djece unesrećenih, a zatim se spomenulo namještanje njihovo u zavode, koji već postoje, i koji će se eventualno za nje i proširiti. Razlika nije bitna: gesta je svakako lijepa i hvalevrijedna. — Djeca su oteta gladi u roditeljskoj kućarici i majčinom plaču i naranjanju u poznatom im govoru, a dospjela ovamo ili onamo, uživati će, — naravski u državnom jeziku, — dostojan uzgoj prema novom školskom humanizmu, koji je preodlični zastupnik talijanske vlade, ministar Bottai, umio onako sjajno veličati prigodom nedavnoga svoga posjeta Beogradu i Zagrebu. — prema humanizmu, od kojega se traži i očekuje »obaranje svih ograda među ljudima iste zemlje, slom svih posebnih barijera«.

MALE VIJESTI IZ CIJELE ISTRE

Pula — Izašla je odredba prefekta, prema kojoj se u srijedu nikako ne smije prodavati meso, osim u iznimnim slučajevima i to samo u određenim mesnicama. Uzrok je štednja mesa, kojeg, kako je poznato, u Italiji nema mnogo nego ga valja u velikim količinama uvoziti.

Kanfanar — Ive Matohanca i Miho Šošić sjedili su u gostionici Meden u Kanfanaru. Šošić je zadrijemao za stolom i dok je drijemao, netko mu je izvukao iz žepa 100 lira, što je za njega predstavljalo imetak. Osumnjičen je bio Ive Matohanac, no nije mu to bilo moguće dokazati.

Zminj — Starog Paškvala Božca prevarilo je vino. Vraćajući se jedne večeri kući pao je pred vratima tako nesretno, da je udario čelom o prag i rasjekao si čelo, pa je morao biti prevezen u puljsku bolnicu. Stanje mu je opasno.

Puntakriža — Među našim ribarima i Čozotima došlo je do svadje. Oko dvije milje od obale bacili su naši ribari mreže u more. Drugog jutra u zoru opaze da su im mreže razderane, a riba, koja se je vjerojatno ulovila, da je nestala. Obuzela ih crna slutnja, da im je netko napakostio. I zaista nedaleko od toga opaze čozotsku ladju »Vanduc«. Približivši se ustanovili su zaista da su Čozoti izvukli njihove mreže, pobrali na brzu ruku ribu i mreže ponovno brzo bacili u more. Nastala je sočna svadja, koja je završila time, da su Čozoti odvedeni u Rovinj i tamo kažnjeni globom od 2000 lira i 6 mjesecnim zatvorom.

Labin — Rudar Dominik Tenčić vratio se je u noći kući i potraživši u jednoj udubini u zidu ključ od kućnih vrata opazi, da ključa nema. Počeo je udarati po vratima, da mu žena otvori iznutra. Ona je došla i neobično se začuvala što je nestalo ključa. U času kad je otvorila vrata, nahrupio iz kuće iz jednog kuta dva zakrbuljena lopova, odgurnu Tenčića, udare po glavi njegovog sina koji mu je priskočio u pomoć i nestanu u mraku. Dok se je Tenčić osvijestio, njih je već davno nestalo. Odnijeli su 350 lira, jednu šunku i razne odjevne predmete.

Lovran — U sjedištu Dopolavora bio je ples. Iza plesa vraćao se Josip Zvanetić kući, kad li opazi kako mu se u mraku približavaju dva individua, koji su ga ne govoreći mnogo napala batinama. Zvanetić ne budi lud, pograbi nekakvu kolčinu i udri mlatiti oko sebe tolikom žestinom, da su se oba napadača našla za čas na zemlji, ispremlaćena. Ustanovilo se da su to njegova dva protivnika Marijan Grbac i Ive Zvanetić. Zbog prekoračenja nužne obrane Josip Zvanetić osuđen je na 45 dana zatvora.

Rijeka — Na ovogodišnjoj velikoj izložbi uzoraka u Milanu sudjelovat će i riječka pokrajina, koja će urediti poseban kvarnerski paviljon. Paviljon će biti otvoren dne 12. travnja.

Rijeka — Otvorena je zračna linija: Rijeka-Pula-Venecija. Kako je dan bio lijep, na pristanište je došlo veoma mnogo znatiželjnog svijeta, da vidi odlazak velikog tromotornog hidroplana, a isto je tako došlo mnogo ljudi i kad se je avijon vratio.

Rijeka — Bogata prosjakinja uapšena je ovih dana na vratima župne crkve Svetoga Vida. To je neka Katarina Buljanović rodnom iz otoka Paga. Istraga je ustanovila, da ima u banci gotovog novca 20 tisuća lira. Ona se je branila da nije prosjačica, no kod nje je nadjeno 27 lira u sitnom novcu, kojeg je prema iskazima svjedoka naprosila pred crkvom.

IZ RODNOGA KRAJA

CENE MESA SO SE ZVIŠALE ZA 25 ODSOTKOV

Trst, aprila 1940. — (***) Osrednji korporativni odbor je imel v Rimu posebno sejo, na kateri so razpravljali o nastalem položaju na živilskem trgu in o porastu cen na splošno, ki je tesno povezan z mednarodnimi cenami in vojnimi motnjami. Produkcijski stroški skoro vseh industrijskih izdelkov so se od avgusta 1939 do marca 1940 zvišali do 70 odstotkov. Indeks cen na debelo se je samo v zadnjem tednu letošnjega februarja zvišal za 13.6 odstotkov. Pa tudi cene na drobno so se znatno

dvignile in v primeri z lanskim marcem celo 17 do 18 odstotkov. — Odbor je določil, da se cene mesa in mleka zvišajo za 25 odstotkov; dalje, da ostanejo maksimalne cene kruhu, rižu, olju, sladkorju in kavi do 31. julija t. l. neizpremenjene; ravno tako se ne smejo zvišati najemnine, cene za plin in vodo, železniške, poštnine in telefonske tarife. Da se mezde prilagode novo določenim cenam, je odbor odredil zvišanje mezd za 10 do 15 odstotkov, in sicer s 25. marcem.

CIJENE ŽIVEŽA

Pazin. — Cijene živežnih namirnica maksimirane su ovako: slanina, koja je do sada stajala 11.50, stoji od sada 12.50 lira kg, drveni ugljen povišen je za 5 centezima kg, janjetina stoji 7.20 lira kg za prednji dio, a 8.25 za stražnji dio. Govedina je poskočila u cijeni za 80 centezima po kili, a svinjetina za

1.50 lira. Goveda prodaju se po 405 lira žive vage, a krave po 355 lira žive vage po kvintalu. Mlijeko, koje je do sada stajalo 1 lira litra, stoji sada 90 centezima. Riža je poskupila za 2 lire po kvintalu, a sjemeno ulje stoji sada 9.30 lira litra.

REKORDNA CENA KROMPIRJA V ITALIJI

Trst, aprila 1940. — (***) Že od začetka vojne stalno naraščajo cene živilom, zlasti občuten pa je dvig cene krompirju. Od začetka vojne pa do letošnjega marca se je krompir podražil od 44 na 95 lir za meterski stot. Tak porast cen ni bil na italijanskem trgu zabeležen od svetovne vojne. Ker pa se je na trgu

pojaviela velika množina ranega krompirja, katerega izvoz bo zaradi vojnih razmer zelo otežen računajo, da bo cena popustila. Čim je prišel zgodnji krompir na trg je dosegel ceno 110.— pa tudi 130 lir za stot, pričakuje pa se, da bo radi velike množine krompirja cena padla najmanj na 100 lir za stot.

TEMELJITA ADAPTACIJA CESTE IZ GORICE DO POSTOJNE

Gorica, aprila 1940. — (***) Že delj časa je, kar so začeli z deli na cesti, ki pelje iz Gorice po Vipavski dolini do Postojne. Na odseku iz Gorice pa skoraj do Šempasa je adaptacija ceste že gotova. Pri delih je zaposlenih tudi nekaj domačinov iz okoliških vasi, vendar uprava ne zaposli več kot enega iz posamezne družine. Na Lijaku, pod Osekom

in pri Dobravljah je cestna uprava odkupila od domačih posestnikov primerna zemljišča, kjer bodo sezidali stanovanjska poslopja s prituklinami za cestarje. Nekateri deli te ceste so bili zadnje čase v obupnem stanju in je bil skrajni čas, da so se merodajni faktorji odločili za temeljito popravilo.

NESTALO MU 2000 LIRA

Sveti Vičenat. — Ive Vojnić pokojnoga Mate iz Šambriča kraj Svetoga Vičenta prodal je vino i dobio od gostioničara Rodana 2000 lira, koje je pomno spremio u kući. Jednoga dana za vrijeme dok je on zajedno sa ženom radio u polju, netko se je uvukao u kuću i odnio mu novac. Posumnjao je na 15 godišnjeg Antuna Mohorovića, koji je

uapšen zajedno s bratom i ocem mu. Kako su se na preslušanju zaplitali, to su svi zajedno odvedeni u Pulu u zatvor. Izvedeni pred sud, uspjeli su dokazati da je 1000 lira, koje su kod njih pronađene, njihovo vlasništvo i da su ih zaradili kopajući kremen, pa su pušteni na slobodu, zbog pomanjkanja dokaza. I tako je Vojnić ostao bez svojih novaca.

IZ KOŠANSKE OKOLICE

Postojna, marca 1940. (***) V košanskoj okolici je vedno dovolj dogodkov, ki so vredni, da jih zabeležimo. Med tem ko nestrno pričakujemo izida razprave proti obtoženim umora, ki je bil lanske pomlad razkrinkan v naši vasi, smo doživeli drugo senzaciju. Pred kratkim je bilo aretiranih več mladeničev, ki so si drznili postaviti se po robu domačemu učitelju. Trije izmed njih, in sicer Pupis Anton, Adam Anton in neki mladenič iz sosednjega Kala (pri St. Petru) so bili postavljeni pred tržaško konfinacijsko komisijo. Pupis Anton, ki je bil svojčeske že konfiniran, nato pa deležen amnestije, je bil sedaj obsojen na 4 leta konfinacije brez pravice do amnestije, Adam Anton je dobio 2 leti konfinacije, mladenič doma s Kala pa eno leto.

JOŠ JE UVJEK ZIMA

Pula. — Po cijeljoj Istri vlada još uvijek dosta hladno vrijeme, iako je proljeće po kalendaru već tu. Obzorje je skoro nad cijeljom Istrom mutno i oblačno, pa puše pomalo i hladan vjeter, tako da se ljudi još uvijek ogrću kaputima, kao da je siječanj, a ne već skoro svibanj. Najviša temperatura ovih dana bila je 5 stupanja iznad nišnice, a to je za doba u kom se nalazimo zaista dosta niska temperatura.

POVIŠENJE PLAĆA

Pula. — Uslijed općenitog poskupljenja živežnih namirnica i odjevnih predmeta, donio je centralni korporativni odbor odluku da se ima povisiti i plaća radništvu. Činovništvo 3 kategorije dobiva povišicu od 15%, činovništvo 2 kategorije 12%, a ono 1 kategorije 10%. Radništvu raznih industrija povišene su plaće različito. U mehaničkim industrijama dobivaju radnici, žene i djeca iznad 16 godina 15% povišice, a djeca ispod 16 godina 12%. — Radnici u elektroindustriji dobivaju 12%, u građevnoj industriji 15%, drvenoj industriji 15%, industriji cementa 15%, ribari već prema morima gdje ribare od 10 do 15%, kožnoj industriji 10 do 12% i t. d.

Studena. — Ovdje je uapšen Marijan Škrjanc u času kada je htio iz Jugoslavije bez putnice u Italiju. Škrjanc koji je rodnom iz ovih krajeva prebječio je nedavno u Jugoslaviju bez putnice, navodno da se tamo sastane sa ženom, koja mu živi u Zagrebu, a sada se je vraćao kući. Zbog prelaza granice bez dozvole Škrjanc je osuđen na 5 mjeseci zatvora i 3000 lira globe.

DROBIŽ

Trst. — Na zahtevu centralnoga statističnoga urada v Rimu so tudi v Trstu morali spreminiti red dosedanjih hišnih števil. 10 novi reformi bodo vsaka vrata pa tudi stranska imela svojo številko.

Trst — Ministrski predsednik Mussolini je odredil prodajo 207 prstanov, ki so jih darovali abesinski poglavarij, Italijanski narodni banki in da se za izkupicek ki znaša 46.721.85 lir, zgradi elektromehanična delavnica na področju instituta za malo industrijo in obrt iz Trsta, Istre in Kvarnera.

Trst — Z min. dekretom se bile povišane mirovine umirovljencem tržaškega Lloyda za 15 odstotkov.

Gorica — 17-letni Marij Karečić in Dolenjega v Brdih je pri Vrhovljah padel z motornega kolesa in se težje ranil. Pretresel si je tudi mozgane.

Trst — Te dni je umrl v Italiji znani cirkuški mojster Rihard Zavatta, ki je imel dolga leta v Trstu svoj cirkus.

Trst — Vsled zadnje amnestije, ki je bila podeljena zaradi rojstva princeze Marije Gabrijele, je bilo izpuščenih iz vseh italij. zaporov 9574 kaznjencev.

Trst — Zaradi prodajanja slabega mleka so bile pred tržaškim sodiščem obsojene na denarne kazni do 300 lir sledeće mlekarice: Cepak Josipina iz Dekanov, Ravber Marija iz Repentabra, Berdon Marija iz Loga, Pongrac Josipina iz Doline in Filipčić Ema prav tako iz Doline.

Klein, Mont — Pljučnici je podlegel rojak Anton Mahne, v starosti 59 let. Doma je bil iz Selišča pri Ilirski Bistrici, v Ameriki je bival 29 let. Zapušča ženo.

Cleveland — Dne 11. marca je naglo umrl Jos. Metlika, star 67 let a doma iz Rodika na Primorskem. V Ameriki je bil 31 let in zapušča dva sinova, dve hčeri in sestru.

Saginaw, Mich — Dne 1. marca je v Standishu umrla Mary Savič, stara 40 let doma iz Podgrada v Istri.

Lowellville, O. — V tej naselbini je Vinku Kinkela, umrla žena Franciska Kinkela, roj. Jardas, stara 58 let in doma iz Breze pri Kastavu v Istri. Zapušča družino.

Pittsburgh. Dne 19. januarja je umrl naš rojak Rudolf Bole iz Postojne. Pokojnik je došpel v Ameriko 1909 leta. Ni bil pokopan, ampak po njegovoj želji je bilo njegovo truplo upepljeno. Zapušča ženo, sina in dve hčeri.

St. Louis, Mo. — Dne 29. febr. je umrl Valentin Mikuluš, star 76 let in doma iz St. Vida nad Vipavo. V Ameriki je bil okrog 35 let in tu zapušča oženjenega sina in hčer.

Pittsburg, Pa. — Tu sta pred kratkim umrli Frank Ostrosko star 58 let in rojen pri Komnu na Krasu ter Anton Penko, star 74 let in rojen v Zarečju pri Ilirski Bistrici na Primorskem.

Buenos Aires — Dne 25. januarja je umrla mlada mati, Olga Ušaj, poročena Makuc iz Batuj na Vipavskem.

Pokojnica je prišla v Argentinu pred 10 leti, kjer se je čez nekaj let poročila z Makucem Stanetom. V Argentiniji zapušča moža Stanka, hčerkić Olgo, staro 4 leta in novorojenko Elzo in brata Jožefa, v domaćem kraju pa očeta in še eno sestru v Egiptu.

Kako će se u Italiji provoditi opća i djelomična mobilizacija

Kako javljaju iz Rima objavljen je dekret zakonskog projekta o organizaciji vrhovne državne obrane i o vojničkoj i civilnoj mobilizaciji. Ovi dekreti odobreni su na posljednjoj sjednici ministarskog vijeća. Prema mobilizacionom planu koji se primjenjuje u slučaju ratne opasnosti, opća i djelomična mobilizacija provode se ne samo pozivanjem pod oružje vojnih obveznika, nego i stavljanjem u ratno stanje državnih, pokrajinskih i općinskih ustanova kao i svih industrija javnih i privatnih poduzeća. Civilna mobilizacija obuhvaća sve građane koji nisu vojni obveznici kao i žene i djecu koji su navršili 13-tu godinu, pa se time na sve građane bez razlike primjenjuje ratna disciplina bez obzira da li će oni biti upotrebljeni za pomoćnu službu u ratu ili će dalje moći obavljati svoje redovite poslove. Kontrolu nad izvršenjem civilne mobilizacije vrše nadležni ministri i generalni komesar narodne proizvodnje. Vlada može rekvirirati proizvodnju pojedinih industrija i poslovna sredstva raznih poduzeća, kao i njihovu pokretnu i nepokretnu imovinu. Pri tome vlada može da uvede racionalnu podjelu proizvoda potrebnih za prehranu kao i da pozove građane, da pripreme svoju pokretnu imovinu i svoja raspoloživa sredstva u koliko bi ta mogla poslužiti državnoj obrani.

KAKO SO ZAPUSTILI FRANCOZI ILIRSKÉ DEŽELE

Hrvati in Slovenci so se borili tako na francoski kakor na avstrijski strani

V sedmem zvezku pravkar zaključene »Zgodovine slovenskega naroda«, ki jo je začel pisati dr. J. Gruden in jo po njegovi smrti nadaljeval dr. J. Mal, čitamo na straneh 84-86 dokaj pregleden opis bojev, ki so se odigrali v Ilirskih deželah, preden so jih zapustile francoske čete.

Sedaj pa je neki Aldo Mattei v tržaškem mesečniku »La Porta Orientale« (Letnik X. števil. 1-2-3, jan., feb., marec 1940) objavil obsežnejši spis, v katerem podaja podrobnejšo sliko o dogodkih, ki so se vršili v vseh Ilirskih deželah, še posebej pa v Istri in v Trstu.

S posebnim občutkom bere človek, kako sta bili sestavljeni armadi na obeh straneh, na francoski in na avstrijski. Tako je pripadal francoski armadi, ki ji je poveljeval pastorek cesarja Napoleona, italijanski podkralj Evgenij, tudi oddelke generala Giffrelja. Ta oddelki, ki je bil po velikosti enak brigadi, so tvorili štirje hrvatski polki iz Like, Otočca, Ogulina in Slunja ter 1. in 2. banški regiment. Poleg tega se je bila na francoski strani tudi narodna garda iz Istre, tako med drugim iz Buzeta, Oprtlja Vodnjana in Barbana.

Na avstrijski strani, kjer je bil poveljnik baron Hiller pa sta stali brigada gen. majorja Stanisavjeviča z oddelkom Jelacicevega polka in brigada gen. majorja Vlašiča s Stipčičevimi huzarji. Desnemu krilu je poveljeval general Radivojevič. V njem so bili skoro izključno graniciarski polki. Hrvatje so se torej bili proti Hrvatom. (prav tako seveda tudi Slovenci), toliko na eni kolikor na drugi strani za tuje interese. Na tem ne izpremeni prav nič dejstvo, da so se gori omenjeni graniciarski v francoski armadi uprili in da so prestopili k avstrijski vojski. S tem so k večjemu dokazali, da so od obeh tujih gospodarjev izbrali baš onega, ki jim je bil v narodnem pogledu najbolj nevaren.

Tedaj sigurno ni narodnostni moment igral odločilne vloge, saj je bil poveljnik Hrvatov, ki se je najbolj odlikoval v boju proti Francozom na istrskih tleh Francoz Laval de Nugent, lastnik znanega grada na Trsatu, ki je bil prej last Frankopanov.

Na francoski strani pa se je bojeval in je bil v boju pri Bistrici v Rožu na Koroškem ranjen major Frankopan.

Ne bom tu opisal poteka bojev na Koroškem na Kranjskem in na Hrvatskem vendar moram prav glede teh dežel hvaležni pisatelja, ker rabi za vse kraje v sedanjih Jugoslaviji slovanska krajevna imena.

To je tembolj hvalevredno, ker je moral imena sam poiskati, saj navajajo vimi, ki so mu bili na raspolago, samo nemške spakedranke. Zato mu ne smemo zameriti, če mu je vendar kako ime

všlo, kakor na pr. Aich za Dob pri Domžalah, in Posendorf za Hudo pri Stični. Glede krajev na Primorskem rabi italijanske izraze, četudi gre za čisto slovenske ali hrvatske vasi. Je to pač v skladu z duhom, ki je sedaj tam odločen, saj se je tudi avtor sam verjetno še pred kratkim pisal Matejčić in ne Mattei.

Po avstrijskem pričakovanju se je moral odločiti boj na Koroškem, zato so pripisovali levemu krilu proti Hrvatski le stransko vrednost, vendar je prav to krilo proti volji glavnega poveljnika Hillerja po zaslugi gen. Nugenta igralo najvažnejšo vlogo v teh zadnjih bitkah med Avstrijci in Francozi v Ilirskih deželah. Nugentu se je v najkrajšem času posrečilo pregnati Francoze iz Karlovca in celo z Reke.

29. avgusta 1813 se je predstavil na Reki gen. Nugentu nekdanji poročnik tržaškega dobrovoljskega bataljona Josip Lazarič z željo, naj mu stavi primerom krdelo na razpolago za osvoboditev Istre. Nugent mu je dal 40 graniciarjev in 12 huzarjev. S temi pa je Lazarič napravil naravnost čudeže. Stopil je takoj v zvezo z angleško mornarico, ki je plula po reškem zalivu, in tako dobil poddatke o francoskih posadkah v Istri. V kratkem je ojačil svojo četo s kmeti, ki so bili oboroženi z motikami, lopatami in stari puškami. S to vojsko, ki je štela okoli 2.400 mož, se je že 3. septembra prikazal pred Pazin in prisilil tamonjšno posadko, med katero je bilo tudi 150 graniciarjev iz Otočca, da se je udala. Ujeli so tako 3 višje častnike, 26 častnikov, 900 mož in 3 topove. Imeli pa so pri tem samo 7 mrtvih. Lazarič jih je osebno prepeljal na Reko in se vrnil s pomožno četo 120 mož. 10. septembra je zavzel Buzet, dan nato se mu je moral udati Koper, zlasti ker sta se pred mestom prikazali dve angleški ladji. Medtem je njemu podrejeni poročnik Deutz korakal proti Pulji, ki se je prvotno branila, a se je končno udala, ko je neka angleška ladja pripeljala 80 uporniških graniciarjev iz Otočca. Lazarič je za svoje zasluge bil povišan v majorja in odlikovan z redom Marije Terezije.

Medtem se je Nugent z jedrom svojega oddelka nastanil v Lipi pri Jelšanah. Francoski general Garnier se je moral umakniti proti severu in se je močno utrdil med Materijo in Herpeljami. Nugent pa je stalno pošiljal manjše oddelke po vsej Istri in proti Postoini, da bi tako vzbujal dojem, da razpolaga z mnogimi vojaki. 2. septembra je tak oddelki prodrli celo v tržaško predmestje. Zato so Francozi sklenili napasti Nugenta. Od dveh smeri od Postoine in od Trsta, so korakali proti Lipi. Toda Nugentu se je posrečilo pregnati obe francoski koloni, prvo pri Jel-

šanah, drugo pri Trnovem. Nugentove čete so zasledovale Francoze prav do Bazovice in 10. septembra so se prikazale na Velikem Trgu v samem Trstu.

Sredi septembra so Francozi zopet hoteli uničiti Nugentov vojaški oddelki. Toda Nugent se je previdno umakal ogromni premoči od Trnovega do Jelšan in nato še do Kastva in Sv. Mateja. Nugent je razpolagal z enim bataljonom, 85 konjeniki in 4 topovi, proti njemu pa je stalo 15 bataljonom, 500 konjenikov in 12 topov. Zato je Nugent majorju Gavendi ukazal, naj se z manjšim oddelkom umakne na Reko in še dalje proti Karlovcu in da z vabi za seboj Francoze, kakor da bi šlo za ves oddelki. Medtem pa se je Nugent sam z glavnim delom svojih čet umaknil v notranjost Istre, najprej v Pazin, nato v Koper. Od tod je ukazal Gavendi, naj koraka proti Postoini in Razdrtemu, sam pa se je utaboril na grebenu nad Sv. Ivanom pri Trstu.

Potek bojev na Kranjskem je dal podkralju Evgeniju povod, da je ukazal postopen umik proti Gorici. On sam je že 1. oktobra dospel v Razdrto. Nugent je nadlegoval ta umik od pred Devina in Mirna. Nato se je vrnil pred Trst. Tja je 31. oktobra prispela tudi angleška flota na povratku z Visa in iskrcala okoli 500 mož in več topov. Poveljstvo nad kopnimi četami je prevzel avstrijski general Lattermann. Boji in pogibanja s Francozi so trajala do 3. novembra. Tedaj so podpisali dogovor o predači in sicer za Avstrije gen. Nugent, za Angleže admiral Premantle. Francozom so dovolili časten odhod. Korakali so v bojni opremi skozi mesto do Opčin, kjer so odložili orožje. Pred njimi pa je stopal major Lazarič.

Tako se je končala epizoda francoske vlade v Ilirskih deželah.

P. P.

ZAGREBAČKI LISTOVI O JUBILEJU DRA GUSTAVA GREGORINA

Osamdeset godišnjica zaslužnega dra Gustava Gregorina kome smo v prošlom broju posvetili dva prikaza nije prošla nezapaženo ni u hrvatskoj javnosti. Tako su »Novosti« u svom broju od 9. IV. donijele sažeti prikaz rada Gregorina, toga — kako vele — nestora slovenskih političara nekadašnje Primorske. U članku se nabrajaju zasluge dra. Gregorina za primorske Slovence, a na koncu se kaže, da je na tajnom sastanku u aprilu 1915. bio poslan zajedno s Dinikom Trinajstićem u inozemstvo, gdje su obojica postali članovima Jugoslovenskoga odbora.

»Obzor« je u svome broju od 7. o. m. j. donio na svojoj političkoj stranici bilješku u kojoj spominje da je posljednji broj »Istre« donio prikaz života i rada zaslužnoga slovenskoga političara, bivšega blagajnika Jugoslovenskoga odbora u Londonu.

kazalo najprej pri »Tržaški Posojilnici in Hranilnici«, zavodu, ki je bil ustanovljen z njegovim uspešnim sodelovanjem v Trstu. TPH je tako postala važan denarni zavod, okoli katerega se je organiziralo narodno gospodarstvo na solidni podlagi. Nastali so tudi drugi novi zavodi s slično funkcijo in tako je situacija s časom tako daleč dozorila, da se je po iniciativi dr. Gregorina in njegovem prizadevanju moglo pristopiti ustanovitvi posebnega bančnega zavoda, Jadranske banke v Trstu, ki je bila najbolj domači solidni tržaški bančni zavod. V predvojnih letih je Jadranska banka v Trstu v ogromni meri doprinesla ekonomskemu napredku in blagostanju našega elementa v Trstu, pa tudi ugledu pred tujci in narodnimi nasprotniki. Napredek tega zavoda se je imel zahvaliti sposobnosti, pridnosti, podjetnosti in solidarnosti tržaških Slovanov z dr. Gregorinom na čelu.

Dobro je znal Gregorin, da siguren in soliden vsestranski napredek organizirane sredine, kakor je tedaj že bila v Trstu, ni mogoč brez lastnega glasila, ki posreduje med vodstvom in širokimi sloji in ki naj služi širjenju kulturne, gospodarske in politične zrelosti naroda. List »Edinost«, ki je že izhajal lepo vrsto let, je bil še skromen po obsegu in vsebini, in nikakor ni več ustrezal potrebam novih časov. Dnevna naklada je bila iz početka kaj skromna: sprva 700 do 1000 izvodov, toda ona se je stalno višala ter je postopno dospela do 3000 izvodov na dan. V teku leta 1898 si je list ustanovil lastno tiskarno, ki se je tudi imenovala »Tiskarna Edinost«. Ko je leta 1904 bil dograjen »Narodni Dom«, se je tiskarna preselila v to hišo, kar je zopet omogočilo novo zboljšanje lista, jer je tu bilo koncentrirano vse narodno delovanje. Končno se je posel tako razvil, da se je morala, februarja 1914 leta, nabaviti posebna hiša v ulici Sv. Frančiška št. 20. Tu je tiskarna dosegla vrhunec svojega razvoja in je postala po svoji notranji uredbi vzorna, tako da je obrtna komisija ob pregledu prostorov v svrhu kolavdacije izjavila, da je tiskarna »Edinost« med tržaškimi tiskarnami najmoderneje urejena! List je tedaj dosegal tiražo do 12.000 dnevno.

KULTURNA KRONIKA

„KVARNERSKI ARGONAUTI“

U Milanu je izišla knjiga »Kvarnerski argonauti«, koju je napisao Atilio Prodam, a u kojoj opisuje prilike na Rijeci godine 1918 od dana otkako su ušle u Rijeku prve talijanske ratne ladje pa sve do dana, kad je Rijeka nakon raznih peripetija anektirana Italiji. Opisana je rad talijanskog Narodnog Vijeća na Rijeci i riječke gradske općine u onim danima. Mnogo je toga izneseno, što su u one dane radili riječki Talijani, a o čemu naša široka javnost nije znala. Za upoznavanje neutralne točke u krajnjem kutu Kvarnera, koja se zvala Rijeka, svakako je dobro pročitati i tu knjigu, iz koje će savremenici onih dana upoznati mnogo toga, što im je tada bilo nejasno.

NAŠI V ČEŠKEM PREVODU

Znani prevajalec Vojtech Merka, ki je tudi vpoštevan pisatelj, je za letošnjo veliko noč razposlal mesto voščil za praznike svojim prijateljem brošurico šestih listov z naslovom »Vesele velikonoce preje dr. Vojtech Merka. V Moravske Ostrave v breznu 1940«.

To posebno voščilo obsega 16 pesmi sledečih pesnic in pesnikov: Josipa Velebita, Side Košutičeve, Vere Luketičeve, Vjekoslava Majerja, Vide Tauferjeve, Jože Lovrenčiča, Mirana Jarca, Franca Bevka, Pavla Karlina in Miroslava Jelčića.

AMERIKANSKI LIST O NAŠEM ZEMLJAKU

Amerikanski magazin »Reflector«, koji izlazi u Gary, Indiana, donosi pod naslovom »A new yugoslav genius on the horizon« (Novi jugoslavenski genije na horizontu) opširan članak sa slikom našeg zemljaka, Istranina iz Lovrana, Josipa Vidošiča, koji je za 30 godina uspio da postane profesorom sveučilišta u Atlanta Ga. List kaže, da Vidošić ide stopama velikih učenjaka Tesle i Pupina.

ISTARSKA PUČKA GLAZBA U RADIJU

Ljubljanska radio-stanica prenosila je u srijedu, 10 aprila o. g. večer istarske pučke glazbe s narodnim pjesmama. O razviku istarske narodne glazbe predavao je prof. Šaša Šantel.

TRETI TRANSPORT KANALČANOV NA KOROŠKO

Tretji transport Kanalčanov je došel v Beljak v soboto 30. marca. Bilo je skupno 200 oseb, katere so Beljačani toplo pozdravili, nakar jih je vlak odpeljal v Špital, kjer bodo začasno nastanjeni. Njihovo oskrbo je prevzela organizacija NSV.

PRAZNIK PRIMORSKIH SLOVENCEV

OB JUBILEJU DR. GUSTAVA GREGORINA

Osemdesetletnica dr. Gustava Gregorina je praznik za vse primorske Slovence in Slovane. Dr. Gregorin je sin slovenskega Krasa in je najlepši del svojega življenja, svojo mladost in ono dobo svojega življenja, ko mož največ ustvarja, posvetil svojemu narodu na Primorskem. Opravičeno se torej o priliki, ko obhaja osemdesetletnico svojega rojstva, spominjamo tega dogodka vsi, ki smo navezani na njegovo ožjo domovino, z občutkom globoke hvaležnosti in spoštovanja do njega, pa tudi z občutki ponosa in zadovoljstva, ker nam je naša ožja domovina dala takega moža, ki po svojem karakterju, po svojem delu, poštenju, nesebičnosti, skromnosti in požrtvovanju lahko služi za vzor.

Dr. Gregorin je bil politik celo svoje življenje, ker se je bavil z javnimi vprašanji in aktivno sodeloval v javnih društvih in korporacijah, ki so imele za cilj zboljšanje celokupnega stanja naroda v okviru njegove ožje domovine. odkar je kot mladenič stopil v svet. Narod pa ga je izbral in poslal kot svojega zastopnika v razne javne korporacije, v mestni svet tržaški, ki je bil istočasno tudi deželni zbor (pod Avstrijo), dalje v goriški deželni zbor in v parlament na Dunaj, kjer je v več legislaturah zastopal z uspehom interese svojega ljudstva.

Toda ime dr. Gustava Gregorina je nerazdružno povezano z nekimi najlepšimi spomeniki tržaškega predvojnega Slovanstva. Ti spomeniki so: slovensko šolstvo v Trstu, Tržaška hranilnica in Posojilnica, Jadranska banka list in tiskarna »Edinost« in — kot krona vsemu — naš Narodni Dom v Trstu.

Kakor v ostalih pokrajinah bivše Avstrije tako je tudi v Trstu naš narod šele v početku preteklega stoletja prišel k narodni zavesti, katera se je potem vedno bolj dvigala in stopnjevala. Pravi napredek v narodnem duhu pa se more beležiti šele od zadnjih dveh decenijev prošlega stoletja. Tedaj

približno je počela tudi borba tržaških Slovencev za svoje, slovenske šole v Trstu.

Šolstvo je bilo v okolici čisto slovensko, v mestu Trstu pa je bilo izključno italijansko. V samem mestu Trstu pa je živel več desetisočev Slovencev, ki so imeli po zakonu pravico do svojega šolstva. Z ozirom na to, so mestni slovenski starši že leta 1884 vložili prošnjo na mestni svet tržaški za ustanovitev slovenske ljudske šole v okrožju mesta zamega. Ta prošnja je bila od mestnega sveta odbita. Bolj čudno je, da je tudi bivše c. kr. namestništvo odbilo pritožbo proti temu odloku. Leta 1891 so starši prošnjo ponovili, pa jo je mestni svet ponovno odbil. In tedaj je dr. Gregorin proti temu odloku sestavil pritožbo. Rezultati uradnih poizvedovanj so bili pozitivni ter je bila ustanovljena zakonska podlaga opravičenosti zahteve staršev, kljub temu je c. kr. namestništvo odbilo pritožbo in potrdilo rešitev mestnega sveta! Proti temu odloku je dr. Gregorin v imenu slovenskih staršev vložil pritožbo na ministrstvo ali zamen. Ob pogini stare Avstrije je pritožba ležala še vedno nerešena v arhivu rečnega ministrstva, ki se tekom celih 24 let ni moglo odločiti!

Brezuspešen boj za slovenske ljudske šole v tržaškem mestu je tako trajal celih 34 let, t. j. od 1884 do pogina Avstrije 1918!

Kako upravičena pa je bila zahteva tržaških Slovencev po lastnem narodnem šolstvu v Trstu, je videti iz dejstva, da je v šole, ki si jih je narod sam postavil z lastnimi stroški, (Ciril-Metodova pri Sv. Jakobu, na Acquadottu, srbska cerkvena) in na državni (nemških) ljudskih šolah ter pripravnici po statistiki tržaškega šolstva za leto 1916 pahaljo 4488 slovenskih mestnih šolskih otrok!

Dr. Gregorin je bil že v srednjih šolah izvrsten matematičar. Svoje sposobnosti na tem polju je pokazal tudi v praktičnem življenju: znal je dobro računati z narodnim premoženjem. Posledica tega je bila večja delavnost tržaških Slovencev na gospodarskem polju, kjer je dr. Gregorin pokazal redko aktivnost in iniciativnost. To se je po-

POŠALJITE PRETPLATU

Dr. Ivan M. Čok

POLITIČKE BILJEŠKE

MADJARSKO - JUGOSLAVENSKA SARADNJA I MADJARSKA MANJINA

U Budimpešti je ovih dana izašao prvi broj »Jugoslavensko-madjarke revije«, kvartalnog časopisa za jugoslavensko-madjarstvo. Na uvodnom mjestu štampan je programatski članak baruna Bakacha Bessenyei György, izvanrednog madjarskog poslanika u Beogradu. U tom se članku među ostalim kaže:

»Posljednji događaji su dokazali, da mali narodi mogu lakše osigurati svoju nezavisnost i slobodu odlučivanja, ako se slože u interesu postizanja zajedničkog cilja. Činjenica da obje države žele ostati izvan sadašnjega oružanoga sukoba zbližila je prirodno Jugoslaviju i Madjarsku.

Istaknuvši zatim kako je potrebno proširiti i na kulturno područje saradnju, koja je na političkom i gospodarskom polju pokazala dobre rezultate, madjarski se poslanik osvrće i na manjinsko pitanje te veli da Madjarska i dalje prati s velikom pažnjom položaj madjarskih manjina u Jugoslaviji i da s radošću konstatira da kod jugoslavenske vlade postoji razumijevanje i dobra volja da se taj položaj popravi. »Bez sumnje, veli pisac, taj put vodi najsigurnije općem razumijevanju obiju zemalja.«

*
Otvoritev Italijanskoga kulturnega instituta v Ljubljani

Ljubljana, aprila 1940. — V torek dne 9. aprila je bil otvoren na Napoleonovem trgu Italijanski kulturni institut. Na to svečanost je prišel tudi pooblašteni minister na našem dvoru g. Mameli. Otvoritveni govor je imel univ. prof. dr. Maver, ki je v slovensčini razložil pomen in cilje takih institucij. Rekel je, da imajo taki instituti izključeno kulturni pomen. Njihovo delo se deli na tri područja: poučavanje laškega jezika, sistematska predavanja o ital. kulturi in predavanja o velikih italijanskih možeh. Namen instituta je tudi, da posreduje znanje o kulturi naroda, med katerim deluje, tudi v Italiji sami in se delo bazira torej na reciprociteti. Za učenje italijanščine se je prijavilo 400 oseb.

*
JOŠ 25.000 TALIJANSKIH RADNIKA KREĆE U ALBANIJU

Iz Rima javljaju da će tokom ovoga tjedna krenuti iz Barija u Albaniju prve grupe talijanskih radnika, koje će biti naseljene u Albaniji, i upotrebljene u velikim javnim radovima, koji se sada projektiraju. Prvi transport kreće iz Barija u Drač u četvrtak dne 11. o. m. a zatim će sve do nedjelje dne 15. o. m. svakog dana krenuti po jedan transport talijanskih radnika u Albaniju. Do konca svibnja bit će preveženo u Albaniju 25.000 talijanskih radnika. Prema tome će ukupni broj talijanskih radnika, koji su zaposleni u Albaniji iznositi zajedno sa radnicima, koji već sada tamo rade oko 40.000.

MATE DVORNIČIĆ:

ČAKAVŠTINA U KOZMOLOGIJI I HISTORIJI

(Nastavak)

»Kraljeviću Marko Črnu goru jaše Črnu goru jaše i nju proklinjaše: Oj ti Črna goro prokleta ti bila Kad na tebi nima nikdir vode!«

Uzmimo samo pjesmu, koja evocira emigraciju u Gradišće — Burgenland sa strane naših ljudi:

»Jelenina Jele, kadi ti je Jele? Moja ti je Jele na mutnom Dunaji, Na mutnom Dunaji bilo ruho pere, Bilo ruho pere za tobun udiše —«

U Hektoroviću imademo opjevanu u ougarštici kralja Šišmana i nikopoljsku bitku 1396. — Naša bodulska pjesma Plač Ivana kneza Frankopana nije originalna jer je preradjena starija i ljepša bugarštica.

Pjesme o navali Turaka u Bakru g. 1527. imademo u pjesmi drveničkoj: »Bakru mi gradu turski barjak vije-vije, Neka vije dokli se razvije, vije. Bakar Veli i Bakarac mali. Spod Bakra mi hladna voda teče Nju mi nose Hrilinke divojki. Saka ima srebrnu kolajnu, Moja draga zlaton pozlaćenu.«

Pjesme o Ivu Senjaninu neće stajati sve o istoj osobi. Naša čakavska nar. pjesma:

Majka Maru za Ivana dala Dala ju je pa se pokajala, Za Ivana srdita junaka itd.

govori fakično o Ivu Senjaninu, ali štokavske pjesme govore o Senju, kraj Currije, o protopopu Nedeljku, crkvi Ružici,

Vijesti iz domovine

KOMEMORACIJA 10-LETNICE SMRTI MATKA LAGINJE
v društvu „Jadran-Nanos“ v Mariboru

Maribor. — V soboto 30. marca je društvo »Jadran-Nanos« v Mariboru komemoriralo v dvorani Narodnega doma desetletnico smrti Matka Laginje, hrvatskega bana in očeta Istre. Pred zbranim občinstvom je društveni pevski zbor ubrano zapel mogočno žalostinko »Umrli je mož«

Nato je spregovoril društveni predsjednik dr. Rapotec in predložil lik velikega idealista, narodnega borca, gospodarstvenika in politika — Matka Laginje. Lik Matka Laginje je edinstven po svojem globokem prepričanju v narodno stvar, po svoji neomajni požrtvovalnosti in popularnosti, ki jo je dosegel že za časa svojega življenja. Bodisi kot deželni ali državni poslanec je vedno gledal pred seboj simbol Istre, njenega naroda in naporov, ki jih je ta narod vložil tekom zadnje 50letja. Od Učke do Kopra in Pule, povsod je segal njegov glas in ljudstvo mu je verno sledilo kot svojemu vodniku, dokler ga niso razmere prisilile, da je prestopil mejo svoje ožje domovine in prišel v središče

»HRVATSKI DNEVNIK« O DESETOJ OBLJETNICI MATKA LAGINJE

Desetu obljetnicu Matka Laginje zabilježili su svi zagrebački listovi, neki u vezi s komemoracijom, koja je održana u Hrvatskom glazbenom zavodu, a drugi još i posebnim člancima. »Zagrebački list« i »Jutarnji list« donijeli su opširne prikaze. To vrijedi naročito za »Zagrebački list«, koji se u dva navrata opširno osvrnuo na ličnost i rad Matka Laginje, oca Istre i hrvatskoga bana.

Nedavno je i »Hrvatski dnevnik« (u svom broju od 7. o. m.) donio kraći članak o Matku Laginji u kojem iznosi njegov život i rad u glavnim crtama. Na kraju »H. D.« bilježi, da su u Zagrebu i ostalim mjestima gdje ima Istrana održane zadušnice i komemoracije, a tjednik »Istra«, koji izlazi u Zagrebu na hrvatskom i slovenskom jeziku pod uredništvom poznatog kulturnoga radnika Ernesta Radetića, posvetio je svoj broj od 14. ožujka uspomeni Dra Matka Laginje. Zatim se nabrajaju autori priloga objavljenih u spomenutom broju »Istre«.

Pripominjemo, da je svojedobno i »Obzor« zabilježio taj spomen-broj, i citirao jedan odlomak iz uvodnoga članka »Otač Istre i ban Hrvatske«, kako to i inače gotovo redovito čini i s drugim brojevima našega lista.

SKUPŠTINA ISTARSKIH AKADEMIČARA

Zagrebački Istarski akademski klub, koji broji sada oko tridesetak članova održao je 27. pr. m. redovitu semestralnu skupštinu. Skupština je protekla u znaku pune harmonije između članova i članica kluba, koji postoji i djeluje pod ovim svojim imenom već punih 11 godina. Nakon izvještaja o radu u minulom semestru dan je odboru apsolutorij, a na to je izabran novi odbor.

hrvatskega življenja — v Zagreb. Prežet s svetim ognjem junaškega idealizma je zasledoval vzvišeni cilj svojega življenja, ki bi ga lahko sintetično objeli v dve besedi: Borba za svobodo!

Po pregledni besedi društvenega predsednika se je oglašil k besedi njegov ožji rojak učitelj Jakac. V vezani besedi nam je na prelep in ginljiv način podal verno sliko istrskega življenja, ki se bori za svoj skromni kruh na kraških tleh ter globoko preživlja nezgode in blagodat dobrih letin na svoji zemlji. Vse to je izzvenelo v združenim govoru Matka Laginje in Istrske zemlje. Končno nam je tovariš Tončič povedal v nazornem in pristnem istrskem narrečju nekaj svojih življenjskih prilik in dogodkov z Matkom Laginjo. Iz njegovih besed je izzvenela popolna udanost in vera ožjih sotrudnikov z velikim istrskim borbem za gospodarski in kulturni podvig naroda v Istri.

Lepo uspelo spominsko svečanost je zaključil pevski zbor s pesmijo: »Slovan na dan!« — L. B.

OKRUŽNICA ODBORA ZA GRADNJU DOMA MATKA LAGINJE NA TREŠNJEVKI

Odbor za gradnju doma Matka Laginje na Trešnjevki razaslao je ovih dana okružnicu, koju su potpisali dr. Ante Fričić i Josip Percan. U okružnici se ističe, da je Hrvatsko prosvjetno i potporno društvo »Istra« odlučilo u Zagrebu podignuti spomenik Matku Laginji u obliku doma. Taj se dom nalazi već pod krovom, ali zbog pomanjkanja materijalnih sredstava odbor nije u stanju da ga dovrši. Radi toga odbor za gradnju doma uputio je okružnicu, kojom moli novčani doprinos, kako bi se dom mogao što prije dovršiti i privesti svojoj društveno-kulturnoj svrsi.

*
ZADUŠNICE ZA MATKA LAGINJU U SLAV. BRODU

Slav. Brod. — Prosvjetno i potporno društvo ISTRA u Slav. Brodu održalo je u ponedjeljak dne 8. travnja u crkvi o. franjevacu zadušnice za blagopokojnog istarskog prosvjetitelja Dra. Matka Laginju, bivšeg hrvatskog bana, povodom desetogodišnjice njegove smrti. Zadušnicama su prisustvovali mnogobrojni članovi društva Istra u Brodu, kao i mnogi ovdješnji njegovi poštovatelji.

Osebne vesti

Naš zemljak i prijatelj Ljudevit Čič, profesor realne gimnazije u Osijeku vjenčao se je u ponedjeljak dne 8. o. m. u Slavonskoj Požegi s učiteljicom gđicom Slavicom Balog. Naše iskrene čestitke!

ŠIRITE „ISTRU“!

»Mletačke galije što lumbardi šu na grad hitile, nišu mu nis štorile. Kad prva je lumbarda ž grada na galiju pala, provu njoj žgodila, kapitana ubila i timun razbila.«

Vrlo je interesantna naša čakav. nar. pjesma, koja započinje:

»Otkada su Mletci sagrajeni, I prelpa ta šćavonska riva — Ni takova dojadriilo driva — Ča noćaska — s čarun misečinun — Jarboli mu driva orihova — A lantene driva čiprešova — I sartiže od svile zelene. Za parona Paun je divojka.«

I sada ta Paun divojka dolazi u Mletke gdje joj se dive i nar. junak mletački Ive Mlečić (tj. Zuane d' Azano) s njome igra i kladi se: za 500 dukata, onda 1000, 1500, 2000 i ona ne prestano dobiva. Na 2500 dobiva Zuane i »galiju i divojku«. Jasno je da je nar. pjesnik kao umjetnik prikazao našu tisućogodišnju borbu Južnih Slavena sa Mlečićima, te smo naposljetku podigli. Radi isticanja umjetničke strane pjesme nar. pjesnik hotice iskrivljuje pravi naziv i ime djevojke tj. Pauni. Pauni je prijestolnica Nemanjića na Kosovu. Očito je ova pjesma epilog mira u Karlovcima 1699. kojim je Mletačka republika dobila istočnu Dalmaciju. Varijantu ove pjesme sa Paundivojkom ima i 2. sv. Matičina a sa Šipana otkle je popisao naš odličan kritik Jakša Čedomil (Jakov Čuka). Niko Bartulović (Motiv mora u književnosti, izdanje Jad. Straže), koja knjiga nije ništa osobita, citira nekoliko stihova držeć da je to pjesma mu u mjesto pjesma pomorske prevlasti na Jadranu. Sličnu je

NAŠI POKOJNIKI

IVAN RUDOLF

Št. Vid nad Vipavo. — Te dni je umrl v 78 let Ivan Rudolf, nadučitelj v pokouju. Bil je znan in priljubljen v vsej vipavski dolini in je veljal za odličnega vzgojitelja. Pokojnik se je rodil v Črnem vrhu nad Idrijo. Študiral je v Kopru, prva leta pa je služboval v Vrbovem pri Il. Bistrici, pozneje 15 let na Vrabčah nad Vipavo in končno je dobil mesto na dvorazrednici v Št. Vidu. Pod njegovim vodstvom se je ta šola razvila kmalu v trirazrednico. Tu je služboval do l. 1918. Pokojnik je bil odlični narodni delavec in zaveden Slovenec. Zaradi tega je bil večkrat preganjan. Za časa svetovne vojne je bil postavljen pred vojaško sodišče, ko je protestiral proti reviziji šolskih učil. Zanimal se je tudi za svoj ožji in je kaj mnogo pripomogel do prosvete svojih domačinov. Dolgo vrsto let je vodil kmetijsko podružnico in tudi dočakal njen konec l. 1932. Ob volitvah l. 1922 je bil izvoljen za župana, tei časti pa se je po enem letu povedal. Preostalih naše iskreno sožalje!

FANICA JELINČIČEVA

Dne 4 t. m. je nenadoma preminula na domu v Bukovem pri Cerknem Fanica Obid-Jelincičeva. Umrli je v času, ko je dala življenje drugemu detetu, ki je pri porodu ostalo živo, medtem ko je mati umrla zaradi težkega poroda.

Pokojnica je v svojem življenju mnogo pretrpela, vendar pa ni nikoli klonila. Lansko leto se je iz Celja preselila k možu Zorku Jelinciču, ki je malo prej prišel iz zapora. Bil je v znanem procesu obsojen na 20 let, od katerih je 10 presedel. Tudi Fanica je bila obsojena in je prebila s prvim otrokom eno leto v konfinaciji. Po tolikih letih trpljenja se ji je sedaj obetal vsaj malo mirnejše življenje, ki pa ga na žalost ni dočakala in ne uživala. Naj ji bo lahka domača zemlja!

NOV GROB

Na svojem domu v Kosezah pri Ilirski Bistrici je 31. marca t. l. umrl v visoki starosti 84. let daleč naočrug dobro znani gospodar in podjetnik Aleksander Špilar. Pokojnik je že delj časa bolehal in je bil zadnja leta privezan na bolniško posteljo. Za njim žaluje vdova Josipina, rojena Vrh širok krog sorodnikov in znancev. Bil je značajan rodoljub in zaveden naprednjak, zlasti znan pa je bil kot velik dobrotnik revežev. Pogreb, ki je bil v torek 2. aprila na farnem pokopališču v Trnovem je dokazal, kako spoštovan in priljubljen je bil med domačini. Naj mu bo lahka domača zemlja, žalujućim naše sožalje! (***)

OBČNI ZBOR DRUŠTVA SOČA V DOL LENDA VI

Donja Lendava. — Društvo Soča v Dol. Lendavi bo imelo svoj redni letni občni zbor v nedeljo 14. aprila ob 9 i pol uri pred poldne na šoli v Dolgi Vasi. Vabljene vsi člani! Odbor

dapače istu temu predavao nedavno dr. Ante Barac u Zagrebu »More u književnosti neprimoraca«. Računajući na prostor moramo se rastaviti sa našom pratilicom Katarinom Zrinjski, upravo onako kako se je ona rastavljala nesrećne noć pred zoru 13. 4. 1670. u Čakovcu od svog muža i brata, koji su putovali u pratnji 25 konjanika put carskoga Beča i Bečkog Novog Mjesta, a da se nikada više ne vrate. Prema nar. pjesmi mora da je bila živa majka nesrećnog Petra Zrinjskoga, a pjesma, koju čuješ i čuo si u Istri, Hrv. Primorju, na otocima i Gorskom Kotaru, te Dalmaciji uz sopile, roženice pjevati našega seljaka kad metne ruku na uho i pjeva i plače jest pravi pravcati plač na rastanku, a mora da ju je spjevao Petar Zrinjski moguće na licu mjesta kao i Rouge d' Isle marsellaisu:

—Zorčica oće, zorčica oće mi drago!
skoro da svane,

Moju će majku, moju će majčicu
draganu, u črnu zemju,

Moju će jubu, moju će jubčicu dragu,
u črno zavit.

Kuj mi oj kuj mi konjića drago,
moran da sprojden.

— Sprojdi mi sprojdi mi drago — no
I nazad dojdi!

Prema tome bez ikakve pohvale i laskanja »Istra« je jedini list, koji ne prestanto apelira na Istrane da popišu svoje nar. čakavske pjesme iz svojega mjesta. Ako se to ne učini bit će zlo — a zadnji je čas jer pjevači stari izumiru.

Svršetak